

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

KRONVILDT i Danmark

Kronvildt i Danmark

Vidste du, at....

krondyret er det største danske landpattedyr, der uafbrudt har levet her i Danmark siden istiden.

Kronvildt og dåvildt har længe været alene om at repræsentere storvildt i Danmark, og krondyret er det største danske landpattedyr, der uafbrudt har levet her i Danmark siden istiden.

For omkring 10.000 år siden indvandrede krondyret til det danske område omtrent samtidig med vildsvin, urokse, europæisk bison (visent) og vildhest. I de ret åbne landskaber var der i forvejen elg, bjørn og bæver. Samtidig var rensdyret og kæmpehjorten, som var indvandret lidt tidligere, ved at forsvinde.

I årtusinder var krondyret udbredt i alle

landsdele og på alle større øer. Fra omkring vikingetiden begyndte kongemagten at hævde ejendomsretten over større landområder og deres storvildt. I løbet af middelalderen steg efterstræbelsen af vildtet så meget, at kronvildt omkring 1500-tallet overvejende forekom på kongens og adelens godser, hvor bestandene til gengæld af og til kunne vokse sig store. Særlig kendt er således de meget store mængder af kronvildt, der kunne forekomme i egnene vest for Skanderborg Slot.

I løbet af 1700-tallet blev krondyr og dådyr efterhånden en plage for det voksende an-

tal kornproducerende landbrug. Tilstedeværelsen af de to vildtarter stred også mod de principper, som kongen efter tysk forbillede ønskede indført på skovdyrkningsområdet. I perioden mellem stavnsbåndets ophævelse (1788) og fredskovsforordningen (1805), blev der derfor i 1799 udsendt en kongelig resolution om, at landets fritlevende kronvildt og dåvildt skulle skydes bort. Den tredje art af storvildt i landet, vildsvin (hvoraf det sidste blev nedlagt i 1801) var allerede reelt udryddet. På det tidspunkt var der efterhånden så meget vildt i Jægersborg Dyrehave, at hoffets forbrug af vildtkød kunne skaffes derfra.

På Fyn blev den sidste fritlevende kronhjort skudt i slutningen af 1840-erne og i 1854 blev de to sidste fritlevende krondyr skudt i Nordsjælland. De krondyr, der i dag forekommer i Nordsjælland stammer fra Jægersborg Dyrehave, som blev indhegnet i 1671.

Omkring år 1900 havde små, fritlevende bestande af krondyr overlevet i Rold Skov, i Lille Vildmose og i Randskovene, skovene på Djursland samt på Frijsenborg. I samme periode udvandrede krondyr fra disse gamle

”På Fyn blev den sidste fritlevende kronhjort skudt i slutningen af 1840-erne og i 1854 blev de to sidste fritlevende krondyr skudt i Nordsjælland. De krondyr, der i dag forekommer i Nordsjælland stammer fra Jægersborg Dyrehave, som blev indhegnet i 1671.”

østjyske levesteder til de nye, statslige klitplantager ved Oksbøl samt til hedeplantagerne syd for Holstebro. Derimod var det først omkring 1940, at krondyr etablerede sig fast i Trend i Himmerland og i midtjyske områder som Ormstrup, Skovsende og Baldersbæk.

Nord for Limfjorden blev kronvildtet udryddet i slutningen af 1800-tallet. Men i perioden 1968-81 etablerede der sig nye bestande i Thy og Hanherred. Bestandene har siden har spredt sig til Vendsyssel.

Kronvildtet adskiller sig fra de øvrige, danske vildtarter ved at være i stand til at tilbagelægge store afstande på kort tid, og ved at kunne opnå en høj alder. Hertil kommer at kronvildtet kræver en høj grad af ro for at trives og har et højtudviklet socialt adfærdsmønster.

Det er på grund af krondyrenes biologi en udfordring for os, at lære at forvalte vores største landlevende pattedyr på en bæredygtig måde, og dyrenes forhistorie viser, hvor meget forvaltningen betyder. Denne læreproces vil forhåbentlig ske som en naturlig udvikling i takt med, at bestandene

igen bliver større og breder sig i landet. En koordinering af afskydningen er nødvendig, da kronvildtet er en vildtart, der på kort tid kan færdes på mange forskellige jagtarealer. Mange danske riffeljægere skal derfor til at lære at forvalte denne vildtart, hvor lokal dialog er en afgørende forudsætning.

Vidste du, at....

Kronvildtet kræver en høj grad af ro for at trives og har et højtudviklet socialt adfærdsmønster.

De Etiske Regler for Kronvildtjagt

Selvom vi i Danmark kan dokumentere en voksende kronvildtbestand og en stigende afskydning, betyder det ikke, at vi har opnået en bæredygtig kronvildtforvaltning

Naturstyrelsen har i 2004 udarbejdet De Etiske Regler for Kronvildtjagt, der er et supplement til de generelle jagtetiske regler.

De Etiske Regler for Kronvildtjagt skal bidrage til at jagten udøves sikkerhedsmæssigt og biologisk forsvarligt. Det vil medvirke til at fastholde en bred accept af jagt på kronvildt i offentligheden, hvilket er grundlaget for, at jægerne fortsat kan udøve kronvildtjagt uden detaljerede restriktioner. Flere skal kunne få glæde af at opleve kronvildtet og flere skal have mulighed for at blive kronvildtjægere.

Det er derfor den enkelte jægers ansvar at værne om kronvildtet og kronvildtjagten ved at leve op til de følgende 7 etiske hovedregler.

1. Afskydningspolitik

Afskydningen tilrettelægges, så bestanden har en naturlig køns- og aldersfordeling

I nogle områder skydes der mange hjorte og få hinde og kalve. Afskydningen bør foretages, så den fordeler sig ligeligt mellem

hundyr og handyr, og med størst afskydning af helt unge dyr.

Med henblik på yderligere at opnå en bedre fordeling mellem hjorte og hinde anbefales det at indskrænke septemberjagten på hjorte mest muligt, hvilket samtidig giver ro i brunsten.

2. Nabohensyn

Vis nabohensyn

Jagtetik drejer sig også om, at afskydningen står i et rimeligt forhold til jagtarealets størrelse. Jagtetisk er der desuden forskel på, om kronvildt skydes i deres sædvanlige opholdsområder, eller når de er tilfældigt forekommende under deres vandringer. Derfor er det vanskeligt at sætte et præcist mål for, hvornår et område er stort nok til, at en kronvildtjagt kan anses for værende jagtetisk forsvarlig.

Det er godt naboskab at tilsigte, at det vildt, der skydes til, også falder på ens eget område og ikke ovre hos naboen. Kronvildt falder sjældent på skudstedet, og et stykke

kronvildt kan udmærket gå 100 meter med en perfekt dræbende kugle. Dette betyder i sig selv, at det kan være nabomæssigt problematisk at skyde kronvildt på helt små terræner eller tæt på naboskel.

På arealer mindre end 25 hektar er det godt naboskab at skyde højst 1 stykke kronvildt pr. sæson.

På meget små eller smalle arealer anbefales det at indgå naboaftaler, så jagten udøves i et fællesskab eller i det mindste i en fælles forståelse, der respekterer en bæredygtig afskydning i forhold til det samlede areal.

3. Bæredygtig jagt

Jagtudnyttelsen bør være bæredygtig

Bæredygtighed er et elastisk begreb, når der er tale om en vildtart, som færdes over store afstande, og som ofte foretrækker vekslende områder henover året. Områderne har varierende bæreevne. Det er derfor kun muligt at angive et skøn for, hvad der med rimelighed kan anse for en bæredygtig udnyttelse af en bestand. I de fleste

områder vil en afskydning på højest 1 stykke kronvildt pr. 25-50 ha pr. sæson kunne betegnes som værende bæredygtig.

På større ejendomme vil afskydningen normalt ligge på et lavere niveau.

En bæredygtig jagtudnyttelse kan ikke måles ved at holde den samlede afskydning i Danmark op imod bestandsudviklingen. Bæredygtigheden skal i stedet vurderes indenfor de enkelte områder, hvor kronvildtet findes.

Kronvildtets kerneområder rummer de af kronvildtet krævede 3 elementer: ro, dækning og føde. I disse områder kan der skydes flere dyr pr. arealenhed end i yderområderne, hvor bestanden er tyndere, og hvor afskydningen skal være mindre for at give dyrene mulighed for at udvandre og etablere nye, faste bestande.

4. Skydning

- Vær særdeles opmærksom på, hvilket dyr du skyder på
- Kronvildt bør kun skydes i sideskud
- Vælg så vidt muligt at skyde på dyr, der er i ro
- Afgiv ikke chancebetonede skud
- Træn på skive og bevægeligt mål

Kronvildtjagt giver let en forøget puls hos jægeren, og der vil ofte opstå behov for at kunne tage hurtige beslutninger. Når dyrene optræder i ruder, kræver det større overblik. Hold hovedet så koldt som muligt og registrer, hvad der sker, og hvordan dyrene fordeler sig, så der kun afgives et optimalt skud til det enkelte, egnede dyr. På

denne måde vil de fleste jagtsituationer få et godt forløb. Kronvildt er store dyr, og er derfor lette at ramme. Der er dog stadig en risiko for anskydninger. De fleste har ikke problemer med at ramme et fast lille mål på 100 meters afstand på en skydebane, men jagtskydning kan være anderledes og skydning til bevægeligt mål er meget anderledes. Træn og kend din egen begrænsning. Selv træning med luftbøsse til bevægelige kunstige mål er en god jagtskydningstræning. Tørtræning med åbne øjne og sving i riflen giver også en forbedret jagtskydning.

Brug skydestige eller skydetårn, hvis der er mulighed for det.

5. Anskydninger

- Vær meget opmærksom på skudtegn
 - Lad være med at skyde til friske dyr, hvis du allerede har skudt til et dyr, der ikke ligger synligt og forendt
 - Brug altid hunde fra Schweissregistret
- Anskydninger vil vi beklageligvis aldrig blive fri for; men den enkelte kronvildtjæger bør gøre sit yderste til, at antallet af anskydninger bliver så lavt som overhovedet muligt.

Brug Schweisshunde til eftersøgning af påkørt eller anskudt vildt.

Det skylder jægerne kronvildtet og hinanden.

Selv erfarne kronvildtjægere kan have meget svært ved sikkert at afgøre, om et skud ramte dyret eller var helt forbi. Mængden af schweiss kan tilsvarende være forsvindende lille, selv ved gode og dræbende skud. Dyrene er stærke og kan gå meget langt med en god kugle.

Er der den mindste tvivl om, hvorvidt et dyr er ramt eller ej, så lad være med at starte en eftersøgning. Afmærk i stedet skudsted og stedet, hvor dyret sidst blev set, og tilkald en hundefører fra Schweissregistret med erfaring i eftersøgning af kronvildt.

Eftersøgning af anskudt kronvildt kan være en meget svær opgave. Hjælp derfor hundeføreren med gode og præcise observationer og afmærkninger i terrænet, og lad være med at skyde til flere dyr i det samme område.

6. Jagtudøvelse

- Afhold ikke tryk- og drivjagter i september
- Skyd ikke diegivende hinder i oktober
- Der skal forløbe mindst 3 uger mellem afholdelse af tryk- og drivjagter og lignende
- Afhold højst 3-4 fællesjagter pr. sæson på det samme revir
- Til drivjagt bør der kun benyttes hunde, der ikke driver hårdere end nødvendigt, og samtidig er under fuld kontrol

Forstyrrelser i brunsttiden (september – oktober) bør holdes på et minimum, og større arrangementer i denne periode er forstyr-

rende for det sociale mønster i forbindelse med brunsten. Sørg så vidt muligt for at friholde nogle større områder, når der afholdes tryk- og drivjagter.

Pürschjagt er mere skånsom, men hvis flere pürscher samtidig over et helt jagtterræn, så kan det virke som en drivjagt.

De fleste kalve dier stadig i oktober, og hvis hinden skydes kan kalvens betingelser gennem vinteren blive forringet. Der er ikke etiske problemer i at skyde smalhinder i oktober, men det kræver god tid og nogen erfaring at skelne mellem smalhinder og hinder. Kronvildt fordrer fred og ro. I etableringsfasen i nye områder er netop fred og ro en af nøglefaktorerne.

Udvælgelsen af de hunde, der deltager i en drivjagt er meget vigtig. Det er for unuan- ceret alene at udvælge efter hunderace, da det er den enkelte hunds unikke evner og dressur, der er det afgørende. Vælg kun hunde, der hele tiden er under førerens fulde kontrol. Hunden må ikke drive længere og hårdere end hensynet til skytterne nødvendiggør.

Det bør være en selvfølge, at hver enkelt hund udviser den nødvendige respekt for det nedlagte vildt. Alene ud fra vildtets efterfølgende brugsværdi som menneskeføde, er det kritisabelt at de benyttede hunde rører det nedlagte vildt.

7. Lokal dialog

Planlæg kronvildtafskydningen i dit lokalområde sammen med dine naboer

Flere steder i landet praktiserer større eller

mindre grupper af lodsejere og jægere et samarbejde om kronvildtet. Et sådant samarbejde kan være mere eller mindre formelt, men under alle omstændigheder bidrager det til en fælles ansvarsfølelse for bestanden. Dette gælder også, når krondyrene anretter uacceptabelt store skader i jordbruget.

Bidrag selv til denne dialog og det deraf følgende samarbejde.

De 7 etiske hovedregler.

1. Afskydningspolitik
2. Nabohensyn
3. Bæredygtig jagt
4. Skydning
5. Anskydninger
6. Jagtudøvelse
7. Lokal dialog

De Regionale Hjortevildtgrupper

Hver af de regionale grupper består af 6 personer, som repræsenterer følgende foreninger, organisationer m.v.:

- 1 repræsentant for Danmarks Jægerforbund, der er formand for arbejdsgruppen.
- 1 repræsentant for Dansk Landbrug.
- 1 repræsentant for Dansk Skovforening.
- 1 repræsentant, der i fællesskab udpeges af Dansk Landbrug og Dansk Skovforening.
- 2 repræsentanter med biologisk og jagtmæssig indsigt, som repræsenterer de grønne foreninger i Vildtforvaltningsrådet, heraf mindst 1 person fra Danmarks Naturfredningsforening.

Danmark er inddelt i et antal regioner. For hver region er nedsat en hjortevildtgruppe, der arbejder med kron- og dåvildtforvaltning.

Formålet er at sikre en bæredygtig forvaltning af hjortevildt i Danmark herunder:

- At sikre, at hjortevildt får udbredelse i nye danske lokalområder.
- At sikre en bæredygtig og demokratisk jagt, herunder:
 - stedvist at mindske afskydning af unge hjorte,
 - stedvist at lempe jagttryk og afskydning på forholdsvis små terræner,
 - at styrke jagtetikken,
- At sikre vildtafværgning og regulering ved omfattende vildtskader på afgrøder.
- At sikre befolkningen rimelige muligheder for at opleve hjortevildt i naturen.

Grupperne har hver især følgende hovedopgaver:

- At udbrede kendskabet til De Etiske Regler for kronvildtjagt.
- At gå i dialog og agere, hvis der konstateres brud på De Etiske Regler for kronvildtjagt.
- At medvirke til at skabe et overblik over både kronvildts og dåvildts bestandsudvikling og sammensætning.
- At medvirke til at skabe overblik over afskydningen.
- At medvirke til at skabe overblik over de skader som kronvildt og dåvildt forvolder i jordbruget.

Til understøttelse af det overordnede formål har De Regionale Hjortevildtgrupper bl.a. mulighed for at foreslå ændringer af de lokale jagttider.

Naturstyrelsens lokale enheder varetager sekretariatsfunktionen for de regionale hjortevildtgrupper, der derfor kan kontaktes igennem Naturstyrelsen. Det er også muligt at finde de lokale hjortevildtgrupper via kort på Naturstyrelsens hjemmeside på www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Jagt/Vildtraad/Hjortevildtforvaltning/Lokal/12.htm

Forebyggelse af skader på landbrugsarealer

Naturstyrelsen giver gerne råd og vejledning i, hvordan landmænd kan skræmme kronvildt væk fra deres landbrugsarealer

Ønsker en landmand ikke kronvildt på sine marker, kan han skræmme dyrene væk. Naturstyrelsen giver gerne råd og vejledning i, hvordan det kan lade sig gøre.

Er den lokale kronvildtbestand imidlertid stor, så er problemet med at jage dyrene bort, at det blot er en anden, der må lægge areal til. Derfor er en god og åben lokal dialog om afskydningens størrelse og fordeling

en væsentlig forudsætning for, at der ikke er landmænd, der tvinges til at leve med store skader på deres afgrøder.

Er den lokale dialog om bestandsstørrelse m.v. ikke mulig, er det en opgave for De Regionale Hjortevildtgrupper at forsøge at udvirke lokale løsninger på problemerne. Dette kan kun ske i et åbent og positivt samarbejde, hvor dialog er nøglebegrebet.

Kontakt derfor din hjortevildtgruppe, hvis der lokalt er alvorlige samarbejdsproblemer. Har afværgeforanstaltninger været forsøgt, og det alligevel viser sig, at den bedste løsning for landmanden er, at der skal skydes et antal dyr udenfor den normale jagttid, kan Naturstyrelsen kontaktes, for en nærmere drøftelse af mulighederne herfor.

Kontakt Naturstyrelsens lokale
vildtkonsulent

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Tlf 72 54 30 00
nst@nst.dk
www.nst.dk

Fodring af kronvildt

Det er forbudt at udfodre kronvildt og andet hjortevildt med jagt for øje, ligesom der ikke må skydes kronvildt i umiddelbar nærhed af en foderplads

Der er mange overvejelser at gøre sig, før der tages beslutning om at fodre kronvildt. Helt centralt står det hensigtsmæssige i at drøfte den påtænkte fodring med dine naboer til terrænet.

Hensynet til terrænet og vegetationens udseende spiller en rolle, da intensiv fodring ikke altid er noget kønt syn. Endelig er det helt afgørende, at der af hensyn til dyrene, fodres jævnt igennem hele sæsonen, og at fodringen ikke brat stopper, f.eks. når jagtsæsonen slutter.

I overvejelserne om fodring eller ej, bør også inddrages de konsekvenser, som fodringen har på dyrenes naturlige adfærd og levevis.

Som alternativ til fodring er det en mere langsigtet og anbefalelsesværdig løsning, at der indenfor det enkelte revir skabes og bevares varierede og naturlige fødesøgningsmuligheder året igennem. Genskabelse af f.eks. hedeområder med vinterføde kommer også mange andre dyr og planter til gode

og forøger den biologiske mangfoldighed på ejendommen.

Skove med krondyr kan normalt med fordel gøres mere lysåbne og varierede. Det kan f.eks. gøres ved at genskabe naturlige vandstandsforhold og naturlige skovenge, lysninger og overdrev. Ved passende pleje vil vedvarende, naturlig græsvækst og urtevegetation give hjortevildt føde specielt i sommerhalvåret.

Ved at fremme og bevare forekomsten af gamle ege og bøge, tilføres dyrene desuden i oldenår et næringsrigt vinterfoder i form af frugterne af eg og bøg.

Eftersom evt. problemer med markskader hos omkringboende landmænd normalt er størst i sommerhalvåret, kan det også anbefales at opretholde hidtil dyrkede og pløjede vildtagre med næringsrig føde for krondyrene. Sådanne vildtagre kommer også andet hjortevildt, harer og fuglevildt til gode, specielt hvis de findes på solfyldte steder med høj grundvandstand. Brug af

gødskning på disse arealer gør det lettere at holde dyrene borte fra landmændenes marker; men undersøg først om det er et areal omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, hvis der ikke har været gødet før.

Naturstyrelsens vildtkonsulenter giver gerne gode råd om fodring, og hvordan der kan skabes en sådan gradvis forbedring af reviret som fourageringsområde for krondyr året rundt.

"I overvejelserne om fodring eller ej, bør også inddrages de konsekvenser, som fodringen har på dyrenes naturlige adfærd og levevis."

Bestandsspredning

Ifølge Institut for Bioscience ved Aarhus Universitet er det jagt, der i øjeblikket har størst betydning for kronvildtbestandenes vækst og spredning. Efter alt at dømme, er det den nuværende jagtlige praksis, der er årsagen til den skyhed, der får dyrene til at undgå lokaliteter, hvor de føler sig truet af mennesker.

Lokale totalfredninger er et godt værktøj til at få kronvildtet til at etablere sig eller blot få bestanden til at vokse. I en sådan situation er det helt afgørende, at kronvildtet lokalt kan finde områder med den fornødne ro i forhold til jagtlige og rekreative forstyrrelser.

Er der et ønske om at gøre noget godt for kronvildtet, er det ultimative værktøj at udlægge et eller flere områder, der er helt fri for alt, der kan forstyrre kronvildtet. Velfungerende eksempler herpå er arealerne omkring Grærup Langsø ved Oksbøl, Sandfærd Plantage nordøst for Ulfborg og de centrale og nordlige dele af Hanstholm Vildtreservat.

På sådanne jagt- og forstyrrelsesfrie

arealer kan kronvildtet ses året rundt og ofte i dagtimerne, hvis der er åbne arealer. Arealerne behøver ikke at være store for at udgøre et forstyrrelsesfrit område, ofte kan 50 - 70 hektar være nok. Men freden skal være total.

Kronvildtjagt

Tilrettelægning af jagt på kronvildt indbefatter overvejelser om afholdelse af jagt i brunsttiden, samt viden om eftersøgning af anskudt vildt, lokale jagttider og regler for opsætning af skydetårne

Bæredygtig septemberjagt

September er det bedste tidspunkt for en selektiv afskydning af de største kapitalhorte, inden de bliver returhorte. Drivjagt og brug af løse hunde i denne måned er dog direkte ødelæggende for afviklingen af en naturlig brunst for kronvildtet og dermed uetisk og ødelæggende for jægernes renommé.

En bæredygtig septemberjagt er derfor, at jægere på anstand eller pürsch skyder det antal udvalgte horte, som terrænet objektivt berettiger til.

Misbrug af muligheden for septemberjagt, ved f.eks. ukritisk afskydning eller afholdelse af drivjagter, er den mest løjefaldende trussel imod den fremtidige mulighed for at drive en bæredygtig septemberjagt på kronvildt.

Regler for eftersøgning af anskudt vildt

Konstateres der tegn på anskydning af kronvildt, skal dyret eftersøges med en hund fra Schweissregistret senest 6 dagtimer efter anskydningen. Det er således ikke tilstrækkeligt at have forsøgt sig med en dygtig hund, hvis ikke den er optaget i det officielle Schweissregister.

Lokale jagttider

Lokalt findes der flere særfredninger af kronvildt. For ikke at komme galt af sted, anbefales du at sætte dig godt og grundigt ind i de lokale jagttider, inden du går på kronvildtjagt.

Skydetårne og -stiger

Reglerne for opsætning af skydetårne og -stiger er komplicerede, så det anbefales, at kontakte Naturstyrelsen, inden opsætning påbegyndes. Der skal være mindst 130

meter til nabo, og tårnet eller stigen må ikke virke skæmmende i landskabet. Det sidste betyder i praksis, at tårnet eller stigen skal være godt gemt i bevoksning og maksimalt må være 5 meter høj. Skydetårne skal være uden overdækning. Tårne, der ikke benyttes til jagt, skal konkret være godkendt af kommunen.

I modsætning til skydestiger, der diskret kan placeres f.eks. i et læbælte, så skal skydetårne altid være placeret i tilknytning til en bevoksning på mindst 0,5 hektar.

**Bæredygtig
jagt**

Vil du vide mere?

Få mere information om kronvildt og jagt mv. på følgende hjemmesider:

NATURSTYRELSEN: www.naturstyrelsen.dk

ÅRHUS UNIVERSITET, KALØ: www.dce.au.dk

DANMARKS JÆGERFORBUND: www.jaegerforbundet.dk

SCHWEISSREGISTRET: www.schweiss.dk

For supplerende viden og inspiration henvises endvidere til "Udkast til forvaltningsplan for krondyr i Danmark", hvori der blandt andet findes en relevant literaturliste. Planen kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside.

Denne pjece er udarbejdet af Naturstyrelsen og Vildtforvaltningsrådet

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk